

Buchman och Barth i danskt fromhetsliv.

Intryck från en studiefärd.

Den danska kyrkan är luthersk. Dock är det nyanser. Ty även om den lutherska grundtonen är kvar från Hans Tausens dagar, ha dock en mängd olika schatteringar kommit fram under tidernas gång. Denna kyrka har icke blott haft sin Søren Kirkegaard utan även N. F. S. Grundtvig och Vilh. Beck. Så har den fått både Grundtvigianism och inre mission. Med den senare och en del frikyrkliga samfundsbildningar har den ock fått en del reformerta stänk.

Martin Luthers och Hans Tausens seger över påvekyrkan var en seger i andlighetens tecken. En ny dag hade med denna seger brutit in över Danmark. Kyrkan skulle inte heller ha någon världslig makt. Den skulle uteslutande förmedla andliga välsignelser till folket och i kraft av sin andliga styrka råda över själarna. Det var målet.

»Har du saa hævdet dig ved Aand?» Det var en av den danska kyrkans egna tjänare, den berömda Vedersö-prästen Kaj Munk, som utan hänsyn till den allmänna fröjden under reformationsjubileet för ett par år sedan ställde denna närgångna fråga till kyrkan själv. Han tyckte sig höra jubileumsklockorna, till vilka han just då lyssnade, med allvarliga och högtidliga malmtoner bära fram svaret. Det visade hän till kyrkliga handlingar. Kyrkan samlar folk till gudstjänst, den uttalar sin välsignelse över unga människor, som beslutat förena sina livsöden, och den viger de döda till gravens ro. Det är inte nog, menar den självständiga prästen och fortsätter med flera ohöviska frågor.

Av

Oskar Terning.

»Sætter du ogsaa Mennesker i Gang med det store Bud: 'I skulle elske hverandre', faar du gjort det til Hjertensalvor for dem, saa de enten virkelig gør det eller flygter til din Syndsforladelses Gave? Holder du dem i Live ved Troen paa Gud Almægtige, og hvalver du Haabets Himmel af Opstandelse og Evighed over deres Færd.

saa de ikke kan lade være at kigge op i den?»

Vedersö-prästen lever visserligen i stor avskildhet borta på den jylländska utposten mot det stora havet, men han är väl förtrogen med allt som rör sig utanför hans egen vrå. Själv ger han inte något direkt svar på de frågor han framställt. Han låter blott en skarp strålkastare belysa en del förhållanden av det mänskliga livet. Och vad man då får se, är svar nog. Kyrkan har inte fått det grepp över människornas själar, som Luther och Tausen och andra reformatorer menade, att den skulle få. Den har inte gått från seger till seger. Den har tvärtom liksom kyrkan i vårt land under det sista halvsekle lidit svåra nederlag. Allt eftersom den moderna kulturen underlagt sig nya områden, har kyrkan med sin tro och sina handlingar fått allt mindre behärskningsområde.

Den allmänna kulturkrisen har inte lämnat de bördiga öarnas land mellan Sundet och Atlanten obe-

rört. Under denna kris har mycket raserats även inom kyrkans värld. Med den har ock en djupgående nyorientering följt. En ny uppfattning av verkligheten banar sig väg. I denna nya uppfattning är upplevelsen av Gud och en hinsides värld ingalunda uteslutet. Antalet av de människor, som försäkra sig ha gjort sådana upplevelser, är i stadig tillväxt. Det är blodtransfusion till den bleksiktiga och svaga kroppen. Det är förebud till en ny vartid för Danmarks kyrka. Så hörde jag det betonas från både grundtvigianskt och pietistiskt färgat inremissionshåll i olika delar av det danska öriket under ett besök där denna höst.

Kan då dessa yttringar av gryende vär och knoppande liv sättas i förbindelse med Oxfordgrupprörelsens framträdande i Danmark?

Svaren varierade. En och annan både präst och lekman skakade på huvudet, då jag ställde frågan. Någon avfärdade den med en axelryckning. En annan kunde med satirisk biton i rösten slunga fram ordet »reklamakeri». Andra strålade upp och talade med varm förståelse om vad grupprörelsen redan betytt för andelivets förnyelse inom den danska kyrkan.

Jag satt en dag bland några vänner i ett gästfritt hem i en jylländsk industristad, då någon i sällskapet räckte mig en tidning och gjorde mig uppmärksam på en originellt formad annons. Jag läste: »I Dag er det Torsdag. I Aften Kl. 20 Vor Frue Kirke.»

Oxford!

En ung prästman, som kommit under grupprörelsens inflytande, hade sedan någon tid tillbaka varje torsdagskväll anordnat vittnesbörds-möten i sin kyrka. Det blev överfullt med åhörare och många förvandlade liv.

I ett sällskap i en av dessa gamla förnåma städer, på vilka Jylland är så rikt, ställde jag min fråga om Oxford till ett par prästmän.

Ingen av dem hade långt till svaret. För den ene var denna rörelse något luftigt främmande, vilket han inte haft något intresse av att lära känna. För den andre var den en Guds appell till nutidens människor, över vilken han personligen gladdes. Den mannen hade en hel del att berätta till Oxfords förmån. Alldeles särskilt hade han lagt märke till dess inflytande i en del bibelstudiekretsar, med vilka han stod i kontakt.

Även på andra håll hörde jag åtskilligt berättas om detta nya, som arbetar sig fram. Man talade om bruten isolering, om utvidgad personlig själavård, om nya yttringar av offervilja och kärlek, om en ny stab av medarbetare i kyrkans gärning, om raserade murar mellan oliktankande, om brobyggen mellan skilda teologiska riktningar och mycket annat.

Återigen Oxford!

Visserligen, men inte enbart, sades det mig. Karl Barth får här dela äran med Frank Buchman. Den barthska teologien är på marsch i Danmark. Tydligast spåras kanske dess positiva inflytande i den grundtvigska kristendomens gränstrakter, där humanismen betydtt mer än uppenbarelsen. Den från flera håll uttalade meningen, att Barthianismen där fått tjäna den långt äldre Grundtvigianismen till självbesinning och andlig fördjupning torde inte vara helt utan grund. På tal om det barthska inflytandet var man inom initierade kretsar icke sen att även visa hän till dess negativa sida, sådan denna framför allt kommer till synes i den s. k. Tidevarvsrörelsen.

Förvandlande krafter verka inom den danska kyrkan. Förut väl skyddade gränslinjer hålla på att förlora sin betydelse. Man har skymtat något av den ekumeniska synen och söker vara trogen mot det ljus, som strålar ut från denna. En ny anda har börjat tränga in i de gamla gruppbildningarna. Klyftan mellan den ljusa, humanistiskt betonade Grundtvigianismen och den världsfrånvända, biblicistiska Inre missionen är inte längre oöverstiglig. Allvarligt menade försök till närmande äro numera inte säll-

synta. Förtjänsten härför tillkommer framför allt de yngre prästerna, som vilja vara fria från varje form av partibundenhet.

Något brobygge mellan statskyrkan och de frikyrkliga samfundet har ännu inte förekommit. Där har klyftan alltjämt samma bredd och samma djup. En och annan yttring av begynnande förståelse kan väl skymta fram någon gång. Ett och annat närmande mellan enskilda representanter för de båda

kyrkotyperna kan väl förekomma. Men detta är endast sporadiska ansatser. Man lever helst kvar i var sina befästningar på ömse sidor om den stora klyftan. I allmänhet räknar man inte med de frikyrkliga grupperna i Danmark. För en stor del av folket torde för övrigt dessa minoriteter inom det danska fromhetslivet vara helt främmande. Själva ha de på grund av sitt ringa antal ej förmått utöva något inflytande. Och från kyrkligt håll har man varit mycket mån om att hålla dem på avstånd. På platser där de lyckats tillskansa sig en viss position, ha ledande kyrkomän i många fall varnat människorna för deras villoslära. Än i dag lär för övrigt dylika varningar kunna förekomma. Frikyrkofolket å sin sida har väl knappast heller sökt ådagalägga någon större kärlek till sina vedersakare inom statskyrkan.

Förhållandet mellan kyrkan och den organiserade arbetarrörelsen har däremot undergått en väsentlig förändring. Man har i detta fall börjat mötas i försonlighet. Socialdemokraterna hålla inte längre på sitt gamla krav om skilsmässa mellan kyrka och stat. De låta sig och sina familjemedlemmar betjäna av kyrkans präster och sträva efter att bli representerade i kyrkans församlingsråd. Även om politiska intressen härvid spela in och kanske i de flesta fall få anses vara de bestämmande, saknas dock ej tecken till erkännande av den kristna livsmaktens betydelse för såväl den enskilde individen som samhället. Det underfulla har börjat ske, att »påskiljor växa upp ur själva asfalten».

II

12 Des. 1938

Att söka skapa föreställningar om en fullbordad inre förvandling av den danska kyrkan vore långt ifrån rätt. Ty något sådant har inte skett. En andlig revolution kommer ej som ett trollslag. Den behöver likt våren i Norden lång förberedelse. Man lämnar inte på en gång sina gamla föreställningar och sitt gamla liv. Det tar tid, innan man kan lära sig se omvärlden i ett nytt ljus och lära sig erkänna även oliktankandes ståndpunkter. Något håller dock på att ske på andelivets område i vårt södra broderland. Vårliga krafter äro där i verksamhet.

sk
m
O.
th
ju
B
oc
ti
kl
va
fo
fö
tr
in
be
N
ti
st
er
st